

POUČAVATI I NAUČITI KOMPETENCIJE*

Primljeno:
24. 6. 2007.

Stručni
rad

UDK
37.014.523

MICHELE PELLEREY

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma, Italija

Sažetak

Autor tumači pojam kompetencije. Riječ je o svojstvu koje mogu i trebaju imati i razvijati i učitelj i učenici. Naravno, to vrijedi i za vjeroučitelje i vjeroučenike. Općenito govoreći, kompetencija se može promatrati s obzirom na zadaće i aktivnosti koje netko treba obaviti. S obzirom na školski vjeronauk, autor ukazuje na neke konkretne mogućnosti ostvarivanja i promicanja kompetencije vjeroučitelja i vjeroučenika. Kad je riječ o kompetenciji, uvijek valja razlikovati kompetenciju koju netko već ima i njezino očitovanje u konkretnoj izvedbi neke zadaće. Nadalje, valja razlikovati i kompetenciju kao shemu djelovanja, zatim subjektivnu, intersubjektivnu i objektivnu dimenziju kompetencije. Kompetencije se mogu i moraju razvijati. Pritom su važne pojmovne spoznaje, postojeane sposobnosti, unutarnja raspoloženja i vježbanje. Uz tumačenje pojedinih pojmova, autor daje i konkretne metodološke prijedloge i upute. Ključne riječi: kompetencija, razvoj kompetencije, mjesto i uloga kompetencije u školskom vjeronauku

1. NARAV I ZNAČENJE KOMPETENCIJE

Posljednjih se godina u školi puno govori o kompetenciji. To je pojam koji je posljednjih četrdeset godina doživio nemali razvoj, ali je danas mnogo više nego u prošlosti prikladan za opisivanje onoga što želimo postići u odgojnom i didaktičkom djelovanju. To vrijedi i kada je riječ o katoličkom školskom vjeronauku. U to ćemo se uvelike uvjeriti tijekom našeg razmišljanja.

Govoreći o odgojnom, kulturalnom i stručnom profilu prvoga školskog razdoblja talijanskoga školskog sustava, kaže se: »Pojedinom subjektu priznaje se kompetencija [...] kada, pokrenuvši i, napose, proširivši i poboljšavši sve svoje intelek-

tualne, estetskoizražajne, motoričke, radne, društvene, moralne, duhovne i religiozne sposobnosti, koristi spoznaje i sposobnosti koje uči i koje već ima kako bi u svakoj situaciji kreativno obogatilo osobno postojanje u svijetu, uzajamno djelovanje i suživot s drugima, sučeljavanje s novim situacijama i rješavanje problema, susretanje sa složenim situacijama simboličkih sustava, uživanje u lijepome i davanje smisla životu.«

Spomenuti odlomak govori o vrlo složenoj kompetenciji u kojoj nije riječ jedino

* Naslov izvornika: *Insegnare e apprendere competenze*, u: »Insegnare religione« 17(2007)1, 26-28; 2, 26-28; 3,26-28.

o tradicionalnim spoznajama i sposobnostima, nego i o brojnim drugim subjektivnijim i unutarnjijim sposobnostima i kvalitetama. U spomenutom tekstu se zatim posebice potvrđuje uloga pokretanja moralnih, duhovnih i religioznih sposobnosti za svojstveno obogaćivanje »postojanja u svijetu, uzajamnog djelovanja i suživota s drugima, sučeljavanja s novim situacijama i rješavanja problema, susretanja sa složenim situacijama simboličkih sustava, uživanja u lijepome i davanja smisla životu«. Među temeljne ciljeve škole ubraja se i »postizanje duhovne i moralne formacije« (čl. 1. Zakona 53/2003).

1.1. *Radni pristup pojmu kompetencije*

Na europskoj razini postignuta je suglasnost o sažetom definiranju kompetencije. To je: »*Sposobnost pokretanja i koordiniranja unutarnjih resursa koje netko ima (spoznaje, sposobnosti, čvrste unutarnje dispozicije) i onih izvanjskih koje su na raspolaganju za pozitivan pristup tipologiji izazovnih situacija.*« Kompetencija se prema tome može identificirati polazeći od tipologije zadaća ili aktivnosti koje treba valjano i djelotvorno obaviti. Očito je da njihova složenost i njihova novost obilježavaju kakvoću i razinu uključene kompetencije, iako takva obilježja ovise o dobi i iskustvu subjekta te, posebno, učenika. Spominje se i da valja znati uočiti, koristiti i koordinirati vanjske raspoložive resurse. Nije riječ samo o resursima fizičke ili materijalne naravi – kao što su knjige, pomagala za računanje, računalo – nego i o ljudskim resursima, kao što je i sam nastavnik, drugovi i druge osobe koje je moguće uključiti u vlastiti život.

Kako ne bismo ostali na apstraktnom području, potražiti ćemo primjer iz nastave katoličkog vjeronauka. Sposobnosti koje

se ističu u nekim tekstovima koji se odnose na specifične ciljeve učenja smjeraju na prilično zahtjevnu kompetenciju: »Shvatiti, pomoću biblijskih izvješća o počecima, da je svijet Božje djelo, povjereno čovjekovoj odgovornosti. Rekonstruirati glavne etape povijesti spasenja, pomoću značajnih likova.« Riječ je o kompetenciji koja se može očitovati na vrlo različitim razinama kao što su sposobnost čitanja i tumačenja biblijskih tekstova, posebice Staroga zavjeta. To je kompetencija koja uključuje niz spoznaja i sposobnosti kojih je sve više s dobi i s učenjem, ali zahtijeva i vrednovanje specifičnih kognitivnih i afektivnih procesa.

Posebno je tu uključena *motivacija koja potiče na približavanje biblijskom tekstu* i više ili manje izričita nakana njegovoga čitanja i tumačenja. Tako se ističe da kompetenciju valja smatrati nečim što se odnosi na ljudsko djelovanje, a ne samo na izvanjsko ponašanje. Kako bi se došlo do te vrste kompetencije, očito se traži produbljivanje pojma djelovanja i dinamike djelovanja. Dječak ili mladić koji se prihvaća čitanja biblijskoga teksta, kao što su izvješća o počecima, polazi od prethodnog poimanja i od psihološkog stava koji potječu od njegovih prethodnih iskustava, od razgovora u koje je bio uključen. Razvoj kompetencije svakako uključuje daljnji hod, produbljivanje i razvoj specifičnih spoznaja, sposobnosti, motiva, značenja, religioznih i egzistencijalnih poimanja, želja, iščekivanja... Riječ je i o promicanju onoga što je definirano kao prenošenje kompetencija razvijenih u školi i izvan nje. Poučavanje katoličkog vjeronauka, kao i drugih školskih predmeta, ima vrijednost upravo stoga što pruža kategorije za tumačenje i sheme za djelovanje koje je moguće vrednovati u životu, na poslu i u redovitim aktivnostima.

1.2. *Kako se očituje neka kompetencija?*

Kao što je već spomenuto, kompetencija se očituje zato što se uspijeva pokrenuti i uskladiti niz spoznaja, sposobnosti i unutarnjih raspoloženja, kako bi se izvršila neka zadaća ili neka posebna djelatnost i uočili korisni ili nužni izvanjski resursi. Valja međutim nadodati da kompetencija neke osobe postoji premda je ona ne očituje. To znači da moramo razlikovati između već postojeće kompetencije i njezina očitovanja u konkretnim rezultatima. *Različiti rezultati, koje je subjekt sposoban pokazati ili do kraja izvesti na nekom posebnom području koje se odnosi na znati, znati činiti, znati biti ili znati biti zajedno s drugima, može se smatrati pokazateljima kompetencije.* Kompetencija se po svojoj naravi ne može izravno promatrati, ali se može uočiti pomoću niza rezultata, koji će pomoći da ih se prihvati kao nešto što postoji. Što je rezultata više i što su raznolikiji, tim će kompetencija biti složenija i fleksibilnija. Iz te tvrdnje proizlazi i zahtjev da nam na raspolaganju bude odgovarajuća dokumentacija kako bi se moglo vrednovati i, na-dasve, potvrditi usvajanje kompetencije kao postojane osobine, a ne samo kao prigodno ponašanje nekog pojedinca. Odatle i pojam fascikl (*portfolio*).

Vraćajući se na prethodni primjer, nije dovoljno da učenik prigodice uspijeva ponuditi neko prihvatljivo tumačenje kakva biblijskog odlomka kako bi se ustvrdilo da ga je u stanju pročitati i temeljito protumačiti, ili da to može valjano učiniti s drugim odlomcima, ili da će znati stvoriti razumne vlastite zaključke kako bi razvio posebne vidove svog odnosa s Bogom i s drugima.

1.3. *Kompetencija kao shema djelovanja*

Kako bi se prevladala opasnost od svođenja neke kompetencije jedino na neko

izvanjsko djelovanje, pri čemu je često riječ o nečemu što se ponavlja, *može se iznova protumačiti neki rezultat kao ostvarivanje određene sheme djelovanja po poimanju J. Piageta.* Za tog znanstvenika odgovarajuća shema je *organizacija vlastitog djelovanja koja proizlazi iz interakcije sa svijetom koji nas okružuje i koja je otvorena za preoblikovanja i prilagodbe u izmjenjenim situacijama.* Pod utjecajem roditelja ili nastavnika neko dijete može razviti poseban oblik interakcije s knjigom općenito i posebice sa svetim tekstom. Postupno, u djeteta se može razvijati unutarnja sklonost za češći pristup Bibliji, traženje značajnih odlomaka u njoj, razmišljanje o poruci koja iz njih proizlazi kako bi usmjeravalo svoju vjeru i život te u njoj uočilo »značajne likove« kao primjere plodnog odnosa s Gospodinom itd. Sheme djelovanja svakako se razlikuju po tipologiji i razini. U početku one mogu biti vrlo jednostavne, ali postupno mogu postati sve složenije, mogu se generalizirati i prilagoditi vrlo različitim situacijama.

1.4. *Porast kompetencije kao shema djelovanja*

Nadalje, sheme se mogu postupno pre-tvoriti u »običaj«. U filozofskoj tradiciji »običaj« je *skup shema koje omogućuju nastajanje bezbrojnih postupaka koji se neprekidno prilagođuju novim situacijama.* To je sustav trajnih i prenosivih raspoloženja. Integrirajući prošla iskustva, taj sustav u svakom trenutku funkcionira kao izvor poimanja, procjena i djelovanja te omogućuje dovršavanje vrlo različitih zadaća pomoću njihovog analognog korištenja. Stoga se kompetencija može označiti kao sposobnost organiziranja niza shema kognitivne i afektivne naravi kako bi se valjano i produktivno djelovalo na nekom posebnom području, uočavajući njegovu specifičnu vrijednost. *Polazeći od pokretanja to-*

ga skupa djelovanja i postupaka, malo-pomalo se može razviti složena shema koja je toliko interiorizirana da se pojavljuje kao čvrsta sastavnica »nesvjesnog postupanja«, tj. kompetencija koja se već prirodno i neposredno ostvaruje u raznolikim, čak i vrlo neuobičajenim situacijama. Ovdje se već lako može govoriti i o pojmu umješnosti.

2. TRODIMENZIONALNA KOMPETENCIJA

I na radnom mjestu i u školi sve se više naglašavaju neki posebni vidovi osobe koji obilježavaju kompetenciju. Kompetencija se naime shvaća više kao sposobnost *djelovanja* nego samo kao *znati činiti*, ili sposobnost pokretanja nekog posebnog ponašanja. Da bi se govorilo o kompetentnom djelovanju, valja uočiti da to djelovanje proizlazi iz nakane, izbora, odluke. Nije naime riječ o čisto automatskoj reakciji.

Da bi se govorilo o kompetenciji, osoba treba imati nakanu djelovanja, cilj koji želi postići. *Kompetencija promotrena s tog gledišta uključuje promatranje njezinih triju temeljnih dimenzija*. Razna značenja koja se općenito pripisuju tom izrazu naglašavaju jednu ili drugu ili pak dvije od tih dimenzija. Prva dimenzija, koju se naziva subjektivnom, može se proučiti vrednujući novije doprinose istraživanja u vezi s odvijanjem ljudskih djelatnosti, i stoga da bi se izbjegle lake iluzije prema kojima smo već kompetentni. Druga dimenzija odnosi se poglavito na društveni i intersubjektivni kontekst, posebice na sustav iščekivanja i na kriterije prosudbe društvenog sustava, ili pojedinih osoba, u kontekstu u kojemu valja kompetentno djelovati. Treća dimenzija, koju se naziva objektivnom, vodi računa o pokazateljima koje je moguće uočiti, razabrati, vrednovati za eventualno potvrđivanje kompetencije.

2.1. Subjektivna dimenzija

Prvo područje produblivanja, ono subjektivno, je najsloženije, jer uključuje pozoran opis procesa motivacije, odlučivanja i samoreguliranja povezanog s ljudskim djelovanjem općenito i posebice s učenjem. Nastajanje nakane da se djeluje, da se vlastite energije usmjere u nekom pravcu, proizlazi iz interakcije sustava jastva (pojmovne i djelatne spoznaje; motivi, vrednote i uvjerenja; pridavanje vrijednosti s obzirom na sebe, druge i okruženje u kojemu se djeluje itd.) i poimanja neke specifične situacije proučavanja ili zadaće s kojom se valja suočiti i njezinih obilježja.

Ovdje se uključuje jedna od sastavnica koja se može nazvati interpretativnom, jer je riječ o davanju smisla nekoj situaciji (ili problemu), uočavajući pritom vidove koji uključuju ostvarivanje određenog cilja (ili rješenja nekog problema), koji ima subjektivnu vrijednost.

S druge strane nakon što se odlučilo poduzeti neko djelovanje, valja znati pokrenuti odgovarajuće postupke kako bi se to djelovanje djelotvorno i uspješno privelo kraju. Riječ je o sastavnici kompetencije praktične projektnosti, što uključuje posjedovanje shema djelovanja koje su prikladne za organiziranje zamišljenog cilja. *Valja se prisjetiti da istinsko i utjecajno motivacijsko stanje ne uključuje samo davanje smisla i vrednote nekom cilju koji predstavlja temelj odlučivanja, nego priznaje i da su nam na raspolaganju praktični resursi (sposobnosti, sredstva, sheme djelovanja) prikladni za njegovo postizanje*. To je pojam motivacije koji je svojstven Aristotelu, čiju je misao moguće ukratko ovako izraziti: »Kognitivne spoznaje unaprijed zamišljenih ciljeva i svrhovitih djelatnosti ne podržavaju dinamične vlastitosti, tj. ne daju energiju i ne olakšavaju ponašanje, sve dok se ne ustanovi njihova kompatibilnost sa

znakovitim osobnim ustrojem i/ili sve dok se ne pretvore u *rutinu* ponašanja koja je organizizmu na raspolaganju.«

2.2. *Jesam li ja za to sposoban?*

Drugim riječima, iščekivanja uspjeha su subjektivne procjene koje se oblikuju s obzirom na mogućnosti pozitivnog obavljanja neke zadaće. Ta se iščekivanja povećavaju ako smatramo da smo to sposobni učiniti i ako uspjehu pripišemo visoku osobnu vrijednost. Poimanje o vlastitoj sposobnosti uvelike utječe na raspoloživost za zalaganje u nekoj aktivnosti ili u nekoj zadaći koju treba izvesti kao i na razinu i kontinuitet uključenog nastojanja.

Shvaćanje vlastite sposobnosti kao nešto slabo i istovremeno razmišljanje da je ta sposobnost postojana crta osobe, općenito vodi prema krhkom zalaganju i nepostojanom naporu. Naprotiv, ako netko smatra da ima visoku sposobnost koju smatra postojanim darom, tada gaji veće iščekivanje u uspjeh, iako se ta iščekivanja ne mogu uvijek povezati i s većim naporima i nastojanjem u učenju.

Subjektivno gledajući, kompetencija se može opisati kao sposobnost valjanog i djelotvornog upravljanja prilično raščlanjenim i raznolikim skupom unutarnjih kognitivnih, afektivnih i voljnih resursa u specifičnim okruženjima učenja i djelovanja, radi postizanja specifičnog cilja, vodeći računa i o utjecajima koji proizlaze iz različitih međuodnosa i iz društvenih čimbenika.

Zaključno, kompetencija koja se očituje u određenim okolnostima, proizlazi s jedne strane iz osobne povijesti i iz njezinih rezultata kao opća i specifična kompetencija, a s druge je strane plod unutarnjeg stanja subjekta koji se ostvaruje u nekoj posebnoj situaciji, uključujući i motivaciju, emocije i raspoloženje, ali i perceptivne procese, pozornost, sjećanje itd.

2.3. *Intersubjektivna i objektivna dimenzija*

Nasuprot subjektivnoj dimenziji kompetencije nalazi se društvena ili intersubjektivna dimenzija. U definiranju neke osobe kompetentnom, općenito se gleda na činjenicu je li ona izvršila odnosno izvršava li na zadovoljavajući način neku djeelatnosti ili neku posebnu zadaću, kao i to da se ne zna za negativne prosudbe o njoj, uočavajući tako posebno obilježje te osobe. Tu se osobu smatra uistinu kompetentnom kad se predstavlja kao specijalist u pristupu posebno složenim i teškim slučajevima. Društvena prosudba ima posebno znakovitu ulogu kod definiranja kompetencije nekog pojedinca. Ta prosudba ovisi o javnom svjedočenju da su postignuti pozitivni rezultati u vršenju zahtjevnih djelatnosti i zadaća.

I subjektivna i intersubjektivna dimenzija snažno su istaknute posljednjih desetljeća, ne samo zahvaljujući razvoju filozofskih i psiholoških proučavanja ljudskog djelovanja, nego i radi osporavanja težnje promatranja jedino objektivne dimenzije kompetencije. Ta je dimenzija bila prva koja je vrednovana, bilo u školi bilo u svijetu rada, a još uvijek prevladava u općem razmišljanju, među ostalim i stoga što je to dimenzija koja može najlakše ponuditi skup pokazatelja iz kojih proizlazi određena kompetencija.

Te je pokazatelje moguće »operacionalizirati«, tj. pomoću njih je moguće uočiti i na određeni način mjeriti elemente koji obilježavaju jednu ili više kompetencija, posebice u obliku rezultata koje je moguće promatrati i vrednovati u specifičnim okruženjima. Promatranje mnogostrukih očitovanja kompetencije koje su uočene pomoću odgovarajućih pokazatelja pomaže da se utvrdi je li netko doista kompetentan. Ta je svijest dovela do nastajanja zbirke dokumentacija koje potječu iz raznih in-

formativnih izvora, koji mogu obuhvaćati pisane i praktične radove, usmene rasprave, razgovore itd. Takva dokumentacija, sakupljena u odgovarajućem vremenu, tvori dosje u kojemu je moguće pronaći dokaze koji potvrđuju da određena kompetencija stvarno postoji i da nije nešto prigodnoga.

2.4. *Važnost suradnje*

Iako je važno definirati neku kompetenciju polazeći od zadaće ili od skupa zadataka, kojoj je neka osoba sposobna pozitivno pristupiti, valja istaknuti da kompetencija proizlazi i iz mogućnosti i sposobnosti uspostavljanja odnosa s kompetencijama drugih i vrednovanja drugih resursa, bilo da je riječ o osobama bilo o sredstvima. Često *suradnja s drugima i raspolaganje instrumentalnim resursima omogućuje dovršavanje zadaća koje su subjektivno previše složene i nove*. To može predstavljati kvalitet rada u skupini.

3. RAZVOJ KOMPETENCIJE

Za razvoj vlastitih kompetencija valja promicati i razvoj unutarnjih resursa koje netko ima, tj. vlastitu osobnu baštinu spoznaja, sposobnosti i postojanih unutarnjih raspoloženja, kao i sposobnosti njihovog vrednovanja u pristupu zadacima koji obilježavaju vlastitu djelatnost: profesionalnih kod nastavnika, povezanih s učenjem kod učenika. Doista, nije nužno samo imati unutarnje resurse koji su uključeni u obavljanje neke zadaće, nego ih valja znati pokrenuti i organizirati za sučeljavanje s raznim situacijama. Bez toga kompetencija nikad ne bi došla do izražaja.

3.1. *Pojmovne spoznaje*

Među glavnim unutarnjim resursima nalazi se spoznajna baština pojmovne ili »deklarativne« naravi, koju netko posjedu-

je u prikladnoj razini znakovitosti, postojanosti i uporabljivosti. Razumjeti neki pojam znači snažno ga povezati s drugim spoznajama, iskustvima, slikama, primjerima i protuprimjerima. Neki je pojam znakovit onda kad smo sposobni povezati ga s drugim elementima koji ga obogaćuju i omogućuju izgradnju apstraktnijih i općih pojmovnih razina. S psihološkog gledišta govori se o razradi, razlikujući između površnog i dubokog procesa razrade. Upotrebljava se izraz »razrada« jer se razrađuju veze sa situacijama, iskustvima, slikama, primjerima, drugim pojmovima.

Međutim, shvaćanje i dostatno duboka razrada nisu dovoljni: *pojmovne spoznaje moraju postati postojana baština, a to upućuje na ulogu sjećanja. Nije npr. dovoljno čitati i razumjeti: učiti znači i organizirati spoznaje tako da ih sačuvamo u trajnom sjećanju kako bismo ih prizvali i upotrijebili kad je to korisno i potrebno.* »... Nema znanja, a da se nešto ne zadrži i shvati«, kaže Dante. Baština spoznaja koja se stvara treba biti iskoristiva, tj. upotrebljiva i primjenjiva. U tome se pronalazi pozitivan vid metodoloških uputa koje iznosi Zakon br. 53, gdje se tvrdi da »kakvoća formacije nije samo ponavljanje spoznaja i sposobnosti, nego i znanje uporabe tih spoznaja za sučeljavanje s određenim situacijama«. Nastavne cjeline trebale bi pomoći da se razviju te sposobnosti uporabe spoznaja za sučeljavanje sa situacijama koje ne pripadaju nekom predmetu. To vrijedi i za katolički vjeronauk.

3.2. *Postojane sposobnosti i unutarnja raspoloženja*

Što se tiče druge sastavnice kompetencije, tj. sposobnosti, određuje se proces koji postupno vodi prema njihovom usvajanju. U početku pojedina osoba nije u stanju ostvariti neko djelovanje. S vremenom

se nešto započne raditi, ali usredotočivši posebnu pozornost na ono što treba činiti i na to kako to valja činiti; sve dok postupno sposobnosti ne postanu brze, sigurne, ispravne i dok netko ne postane vješt u sučeljavanju s određenim situacijama. Kao što se to događa u razvoju drugih unutarnjih resursa, postoji put od *ne znati* i *ne znati činiti*, do *znati* na općenit i površan način i *znati činiti* na nesiguran način pun pogrešaka, pa sve do *produbljenog znati* i *znati činiti lako i bez pogrešaka*.

U slučaju unutarnjih raspoloženja *korisno je upitati se kako se mogu razviti pozitivni stavovi i sposobnosti davanja vrijednosti nečemu, raspoloživost za angažiranje i za sučeljavanje s određenim izazovnim situacijama. Problem je zasigurno odgojne naravi, budući da je razvoj unutarnjih raspoloženja središte odgojnog procesa*. Ukoliko netko pripisuje vrijednost određenim ciljevima, onda će ih nastojati i usvojiti. Naprotiv, ukoliko im se ne pripisuje vrijednost, bit će ih vrlo teško postići. Prema tome, mogućnost razvoja pozitivnog stava prema nečemu ili nekome predstavlja srž mnogih odgojnih, pa i školskih procesa.

Među tim unutarnjim resursima postoji i onaj koji snažno ulazi u svaku vrstu kompetencije, a to je tzv. htijenje ili snaga volje. Htijenje proizlazi od htjeti i naglašava ne samo sposobnost da se nešto želi, nego i sposobnost da se »plati« ono što je nužno da bi se to postiglo. *Može se zvati i ustrajnost, a uključuje snagu i postojanu nadu*.

3.3. Razvoj? Pomoću vježbanja

Razvoj kompetencije sličan je razvoju drugih čovjekovih kvaliteta koje je moguće usvojiti jedino praktičnim vježbanjem. To proizlazi iz činjenice da je *potrebno znati aktivirati i koordinirati spoznaje, sposobnosti i unutarnja raspoloženja kako bi se mogli sučeliti s postupno sve složenijim i sve novi-*

jim problemima. To je moguće postići jedino praktičnim vježbanjem.

Među mogućim *metodološkim prijedlozima* mogu se uočiti neki koji su dali pozitivne rezultate.

- a) *Kognitivno i praktično uvježbavanje*. To je postupak koji se ostvaruje u četiri momenta: promatranje, imitiranje, vođeno autonomno vršenje, samoreguliranje. Što se tiče promatranja, može se ustvrditi da svaki oblik pripravnosti, obučavanja, prakse uključuje mogućnost da se vidi kako se ponaša neka kompetentna osoba te se prema tome, promatrajući je, interiorizira taj model temeljnih crta. Kasnije se pojedina osoba može konfrontirati s tim predstavljanjem kad nastoji imitirati njegove kvalitete. U početku se pojedinac ograničava na imitiranje načina organiziranja i stručnog djelovanja. Zatim se nastoji izvesti niz praktičnih vježbi pod vodstvom te osobe, uz njezino ispravljanje i pomoć. Nakon toga se djelatnosti izvode sve autonomnije, dok se vodič nastoji povući. Napokon se dolazi do potpunog razvoja sposobnosti samoreguliranja, tj. pojedinac se zna sučeliti sa situacijama autonomno ostvarujući tražene spoznaje, sposobnosti i postojana unutarnja raspoloženja. Ta vrsta naukovanja može biti praktičnija ili kognitivnija već prema vrsti kompetencije. *Praktična vježba: kako se pristupa čitanju i tumačenju nekog biblijskog teksta*.
- b) *Predstavljanje niza situacija s kojima se valja sučeliti*. U ovom slučaju ne daje se nikakav model, nego se na početku ostavlja sloboda organiziranja te se promatra kako se netko sučeljuje s raznim predloženim situacijama, koje pripadaju istovrsnoj zadaći. Želi se promicati, i uz pomoć odgovarajućih prijedloga, sposobnost uočavanja onoga što je si-

tuacijama zajedničko, kako im je moguće pristupiti upotrebljavajući spoznaje, vještine i unutarnje sposobnosti koje se mogu odnositi ne na jednu jedinu nego na mnoge slične situacije. Naravno, u tom slučaju nastoji se više promicati prijenos i generaliziranje kompetencije, negoli njihovo početno utemeljenje. *Praktična vježba: predlaže se čitanje i tumačenje međusobno povezanih ili usporednih odlomaka iz Starog i Novog zavjeta.*

- c) *Projektni rad.* Ta metodologija može promicati razvoj kompetencija jer promiče perspektivno gledanje. Pristup nekom projektu zajedno s nekom skupinom uz vodiča znači biti svjestan smisla i značenja onoga što se treba usvojiti kako bi se ostvario taj projekt. I spoznaje i sposobnosti koje treba produbiti promatraju se unutar perspektive projekta. Raditi po projektima znači postaviti sebi ciljeve koje valja postići u

međusobnoj raspodjeli spoznaja i sposobnosti i u raspodjeli uloga. Prema tome, to znači naučiti raditi na najbolji način vrednujući svoje unutarnje resurse.

- d) *Problemske situacije.* Riječ je o prilično originalnoj metodologiji. Valja uočiti perspektivu neke situacije ili problema s kojom se učenici još nisu sposobni sučeliti, iako imaju potrebne spoznaje i sposobnosti. Riječ je o tome da se radi kako bi se shvatilo koje spoznaje i sposobnosti valja aktivirati, a to uključuje sposobnost tumačenja situacije ili problema i njihovo međusobno usklađivanje kako bi se nadvladalo poteškoću na koju se naišlo. To je neka vrsta »evolucije«: nastavnik ostavlja učenicima prostore autonomije, koje oni moraju znati pozitivno aktivirati i uskladiti. Naravno, premda je nastavnik na neki način sakriven, on je uvijek prisutan, ali treba promicati poimanje samostalnog usklađivanja.